

BÁNFI TAMÁS – KOCSIS DOROTTYA

Előkerült Arany János egyik ifjúkori zsenyéjének „eredeti” másolata

BÁNFI TAMÁS (1947) Budapest

Arany János ifjúkori műve, *A ványai juhbehajtás* 1954-ben jelent meg Pap Károly *Arany egy zsenyéje. A dévaványai juhbehajtás* című rövid írásában, és először itt olvasható az Arany Jánosnak tulajdonítható költemény. Közismert volt, hogy Arany korai írásait megsemmisítette. Még *Az elveszett alkotmány* is zavarta költői hiúságát, de pályázati nyertesként megjelenve letagadni és eltüntetni nem lehetett. Feltételezhető, a család – a fia, Arany László és fia özvegyének férje, Voinovich Géza irodalomtörténész – Arany János iránti tiszteletből igyekezte tagadni a költő szerzőségét. Velük szemben a barátok, az ismerősök, a költőt szeretők valamennyien szerzősége mellett érveltek, mégpedig elfogadható bizonyítékokkal, stíluselemzéssel, apró hivatkozásokkal, személyes kapcsolatokkal.

Elsőként Péchy Imrét kell említenünk, aki apjára hivatkozva írja: „Apám említette, hogy ő már régen ismeri Aranyt, s ennek bizonyítására két kéziratban levő költeményét is mutatta neki; az egyiknek címe »Ványai Juhbehajtás«, Kisfaludy Sándor Regéi mértékben írva, melyet Arany Szalontán írt, egy másik költemény Gabuz Istók halálára készült. Az első költemény hosszú, 200 versszakos, a második rövid és töredék” (*Ványai juhbehajtás*, Reform, 1874. március 12. csütörtök). Ráadásul Péchy leírja, Arany László több ízben meglátogatta apját, aki megmutatta neki az Arany János által írt két rendbeli művet. Arany László lemásolta őket, megmutatta „koszorus költő apjának, aki már akkor egészen megfélemedezett ezen két ifjúkori verséről, s készszorítását (sic!) küldte apámnak...” (Uo.)

Másodikként Arany sógora, Ercsey Sándor *Dévaványai juhbehajtás* címen emlegeti a verset (*Arany János életéről*, Budapest, 1883). Fontosabb Kéky Lajos tanulmánya. „Többet mondhatunk másik tréfás költeményének, a *Dévaványai juhbehajtásnak* tárgyáról. Újabban a Kisújszállással szomszédos Karcagról előkerült egy hasonló című költemény, amely igen nagy valószínűség szerint Aranyé; de ha nem is bizonyulna az övének, legalább felvilágosítást nyújt arra nézve, hogy mi lehetett Arany elveszett költeményének tárgya. Nagyon valószínűvé teszi, hogy még Kisújszálláson írta Arany, az is, hogy a Kúnság és Sárrét faluihoz fűződő csufolódó anekdoták egyikét dolgozta fel benne. A 76 hétsoros strófából álló költemény tartalma a következő” (*Arany János pályakezdeése = Beöthy-Emlékkönyv*, 1908, 325.). És végül egy oldalon 42 sorban a költemény összegző leírása és a szerző értelmezése olvasható.

Az 1954-es első publikus szövegközlés előtti időszakból meg kell említeni Szeremley Barna első (1904) és második (1908) tanulmányát (*Reliquiák egy nagy és egy kis költő életéről; Protestáns Képes Naptár az 1909-ik évre*). Összegzés helyett elegendő Szilágyi Mártonra hivatkoznunk, aki ezt nemrég megtette („*Mi vagyok én*”. *Arany János költészete*, Kalligram, 2017, 48–50.).

Szeremleyt követően majd ötven év múlva, Voinovich Géza szerkesztésében megjelentek Arany János összes művei, amely VI. kötetének alcíme *Zsenyéek. Töredékek. Rögtönzések* (Akadémiai, Budapest, 1952). A kötet Függelékében a 199. oldalon a 6. pontban olvasható utalás *A dévaványai juhbehajtás* című, 76 hétsoros strófájából álló, Csokonai *Béka-egér harcára* hasonló módon írt versre. Néhány mondatos utalás a korábbi publikációkra található, a szerkesztő említi a másolatok megsemmisülését, de Arany szerzőségét nem vitatja. A Függelék olvasata szerint Arany János ifjúkori költeményét az Arany-összes nem tartalmazhatja, mert szövege nem ismert.

1954-ben megjelent Pap Károly szövegismertetése, ami a költeményhez kapcsolódó diskurzust fellobbantotta, és kétévenként megjelent egy-egy vitacikk, majd a sorozat megszakadását követően, 2017-ben Szilágyi Márton tanulmánykötetének egyik írása lezárta.

Dénes Szilárd több tényt felsorol, de dolgozatában a hangsúlyos rész *A ványai juhbehajtás* és *Az elveszett alkotmány* részletekbe menő összehasonlítása, amelynek alapján határozottan kijelenti, semmi kétség nem merülhet fel Arany szerzőségével kapcsolatban. (*Arany Jánosnak A ványai juhbehajtás című ifjúkori verses krónikájáról*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1956/2.)

KOCSIS DOROTTYA (1976) Vác

Ágotai László cikkében egyetért Dénes Szilárddal, és néhány kiegészítő összehasonlítással megerősíti azon véleményt, hogy *A ványai juhbehajtás* az ifjú Arany János műve („*A dévaványai juhbehajtás*” szerzőségének kérdéséhez, Jászkunság, 1958/1–2).

Ugyancsak Arany műveként írta le véleményét Györffy Lajos („*A dévaványai juhbehajtás*”-hoz, Jászkunság, 1960/3) és Szilágyi Ferenc (*Az epikus Arany indulása és Csokonai*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1965/1). Szilágyi Márton tanulmánya, *A dévaványai juhbehajtás* („*Mi vagyok én?*”, *i. m.*) a megjelent írások szintézisét adja, Arany szerzőségével egyetért. Egyetlen cikk cáfolja Arany művekénti elismerését (Bereczki Imre, *A dévaványai juhbehajtás és költője*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1965/6), amely egy irodalomból ismeretlen szerzőre voksol, de semmiféle ténybeli bizonyítékot érvként nem tud felhozni.

A sikert a mai álláspont igazolja, a vers *Arany János összes műveinek* része, ma már az Arany-összesek is közlik. Már 1966-ban, a Helikon kiadásában megjelent *Arany János összes költeményei* (Keresztury Dezső és Keresztury Mária gondozásában) is tartalmazza, igaz, hogy csak az *Aranyinak tulajdonított versek* alcím alatt és „állítólag ifjúkori verse” megjegyzéssel.

Az irodalomtörténészek mindent leírtak a korai másolatok sorsáról, a másolatok tulajdonosairól, így onnan tudhatjuk, hogy azok egy kivétellel megsemmisültek. Az egy az a példány, amelyet Beöthy Zsolt lánya az édesapa hagyatékából Pap Károlynak adott, aki azt az Irodalomtörténeti Közleményekben megjelentette (1954/1). Pap Károly cikkének utolsó mondatában közli: „A kéziratot a cikk megjelenése után a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárában fogjuk elhelyezni” (*i. m.*, 79.). Pap Károly 1954-ben a költeményt megjelentette, abban az évben meghalt, és tudomásunk szerint az MTA Könyvtárának Kézirattárában a másolat nem található.

Az azóta megjelent írások szerzőinek egyike sem tud a másolat fellelhető helyéről és sorsáról. Írásunk megjelentetésének indoka egyértelmű. A nyilvánosan megjelent 1954 utáni írások mind egyikét elolvastuk, amelyek alapján levontuk következtetésünket: többen, többször az összes ismert tényt és az azokból adódó lehetőségeket megírták. Az újdonság, hogy a másolat még meglévő, feltételezhetően egyetlen példánya került meg.

Minden kétséget kizáróan állíthatjuk, példányunk a Pap Károly által forgatottal és hivatkozzal azonos. Talán a tanulmánya megjelenését követő korai halála akadályozta Pap Károlyt ígéretének teljesítésében, vagy ismeretlen módon elkallódott, így nem került az MTA Könyvtárának Kézirattárába.

A másolat útját nem ismerjük, nem ismerhetjük, csupán az utolsó lépésről tudunk: valaki kínálta, és éltünk a lehetőséggel, anélkül hogy a történeteket akkor még ismertük volna.

Ki volt az eladó? – nem tudjuk, számunkra ennek jelentősége nem volt. A megjelent és az elvasott tanulmányokban fellelhető nevek alapján feltételezésünk lehet, de bizonyítékunk nincs.

Mi bizonyítja, hogy Pap Károly példánya került elő?

Először is a költemény szóról szóra, betűről betűre a kipontozott hiányokkal azonos.

Pap Károly írja: „A kézirat 32 lapnyi, nyolcadrétalakú füzetben maradt ránk, melyből a versre 26 lap, a két – első és utolsó – levél pedig a borítékra esik. Papírja fehér, ún. »miniszter papíros«, de ma már kissé elsárgult, s rajta az írás rozsdaszínűvé vált. A másolója mindenesetre műveltebb kéz, ami nemcsak a betűvetésén és ortográfiáján, hanem a latin szavak helyesírásán is meglátszik” (*i. m.*, 78.).

Példányunk is 32 lapos, nyolcadrét alakú füzet, a vers 26 lapos. Az írás rozsdabarna, az írásképp szép, a helyesírás pontos. A papír sárgult, de arról, hogy ún. miniszteri papír-e, csak egy szakértőre hivatkozhatunk, aki szerint az említett papírfajta egy írópapír márkanév, amelyet leginkább hivatalok, minisztériumok, intézmények vásároltak. Perdöntő bizonyíték, hogy az utolsó versszak után közvetlenül kék tintával négysoros, utólagosan beírt, de később kikapart bejegyzés helye látható. A kaparás (?), a vegyi anyagú marás (?) ellenére néhány szó kiolvasható:

.....
 ... örök ..... küldi .....
 ha ..... Pap Károly ny. egyet .....
 tanár ..... 1954. szept. 14-én”

Egy lényeges megjegyzésünk van: a Pap Károly adta verscím furcsa. A közölt költemény címe a birtokunkban lévő példány szerint *A ványai juhbehajtás*. Pap publicisztikájának címében és a szövegben címként *A dévaványai juhbehajtás* szerepel. Ezt követően általában ványai helyett a *dévaványai*

jelzőt használták a későbbi szerzők, erre hivatkozik a legutóbbi Arany-tanulmány szerzője, Szilágyi Márton is. Véleményünk egyértelmű, tiszteletben kell tartani a másolatot készítő(k) feltételezhetően szövegű írásait, aki(k) a költő által adott címet írta(k) az előkerült példányra.

Más irányú közelítés is a *ványai* és nem a *dévaványai* címválasztás mellett szól. Többen, köztük Dénes Szilárd is a költemény Arany János szerzősége melletti érvként analógiát találnak Az *elvesztett alkotmány* című művével. Abban sem egy megye életét gúnyolja, hanem az ország egészében zajló pártküzdelmeket. A juhbehajtásnál miért akarná kizárólag a dévaványai helyi közigazgatás irányítóit nevetségessé tenni, ahelyett hogy viselkedésüket általános jelenségként írja le? A szépirodalmi művek majd' mindegyikében nem egy konkrét helyen és konkrét időben játszódó történetek olvashatók. Az író, a költő többet akar, mint a szomszéd falu előljáróját kigúnyolni.

S hogy ki kaparta ki a beírást, amit Pap Károly írhatott, nem tudjuk, csak vélelmezhetjük: a füzet eladója lehetett, aki nem akarta, hogy elolvasása találgatásra adjon alkalmat. A lényeg, az elvesztettnek hitt „eredeti” másolat előkerült. A példány Kéky Lajoséval azonos lehet, aki, hibásan, szintén 76 versszakot ír, holott a helyes szám 75, mert egy helyen elszámozták, így a 66. szám kimaradt. Az „eredeti” másolat néhány lapját itt közöljük.

